

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Процес управління економічною безпекою страхової компанії запропоновано здійснювати через механізм управління економічною безпекою, що становить динамічний структурно-функціональний комплекс заходів, спрямованих на недопущення потенційних загроз, або нейтралізацію (мінімізацію, ліквідацію) реальних загроз економічній безпеці страховика.

Обґрунтовано внутрішньоструктурні елементи цього механізму, зокрема методи, важелі, управлінське, економічне, організаційне, інформаційне забезпечення. Зазначено, що функціональне призначення механізму управління виражається через здійснення комплексу заходів правового, інформаційно-аналітичного, фінансово-економічного та організаційно-управлінського характеру.

Ключові слова: *страхова компанія, економічна безпека, система управління, механізм управління економічною безпекою.*

Постановка проблеми. Формування ефективно діючих систем управління економічною безпекою страхових компаній є актуальним питанням сьогодення, оскільки дає змогу окремому суб'єкту підприємства підвищити рівень економічної безпеки завдяки застосуванню комплексу заходів із протидії реальним і потенційним загрозам, забезпечити фінансову стійкість компанії, впровадити ефективну систему управління ризиками, гарантувати надійність захисту корпоративних інтересів, створювати умови для раціонального використання ресурсного потенціалу тощо.

Необхідність розробки механізму управління економічною безпекою страхових компаній зумовлена потребою практичного забезпечення економічної безпеки страховика для належного функціонування та стійкого розвитку, а також виконання притаманних йому функцій, що сприятиме збільшенню довіри до страхових компаній та фінансової системи загалом.

Стан дослідження. Теоретичним і практичним аспектам розвитку страхового ринку і страхових компаній, розробці напрямів

забезпечення фінансової стійкості страховиків, питанню формування системи забезпечення економічної безпеки страхових компаній, управлінню фінансовими ризиками тощо присвячено роботи українських дослідників, зокрема Л. Войтович, І. Герасимової, Л. Гнилицької, М. Дубини, Л. Матвійчук, І. Ненно, В. Олійника, О. Папки, Н. Ткаченко, М. Тунік, С. Шкарлета та ін.

Водночас науковці недостатньо вивчили питання розробки та функціонування механізму управління економічною безпекою страхових компаній як невід'ємного елемента системи управління економічною безпекою та знаряддя реалізації безпекової політики страховика.

Мета статті – обґрунтувати економічну природу, структуру та функціональне призначення механізму управління економічною безпекою страхових компаній.

Виклад основних положень Стабільний та ефективний розвиток страхових компаній можливий за умови діагностики безпекового середовища, постійного моніторингу ймовірних ризиків, функціонування динамічної системи управління економічною безпекою.

У сучасних умовах невизначеності актуальними є питання розроблення механізму управління економічною безпекою, дія якого спрямована на протидію кризовим явищам, забезпечення фінансової стійкості, формування системи управління економічною безпекою страхової компанії.

Практичному втіленню конкретних інструментів підвищення якості управління в діяльність страхової компанії передують обґрунтування концептуальних засад такої ідеї. Механізм управління економічною безпекою страхової компанії наведено на рисунку.

Метою створення системи управління економічною безпекою страхової компанії є досягнення такого стану, за якого б створювалися сприятливі умови для розвитку, забезпечення цілісності процесів та реалізації корпоративних інтересів.

Невід'ємним елементом такої системи є механізм управління, структура якого представлена відповідними методами і важелями, економічним, управлінським, організаційним та інформаційним забезпеченням, а дія – спрямована на досягнення обраної мети – гарантування ефективного функціонування системи управління економічною безпекою страхової компанії. Основою формування механізму управління є вихідні положення або принципи, дотримання яких забезпечуватиме цілісність, самоорганізацію та розвиток системи управління економічною безпекою страхової компанії.

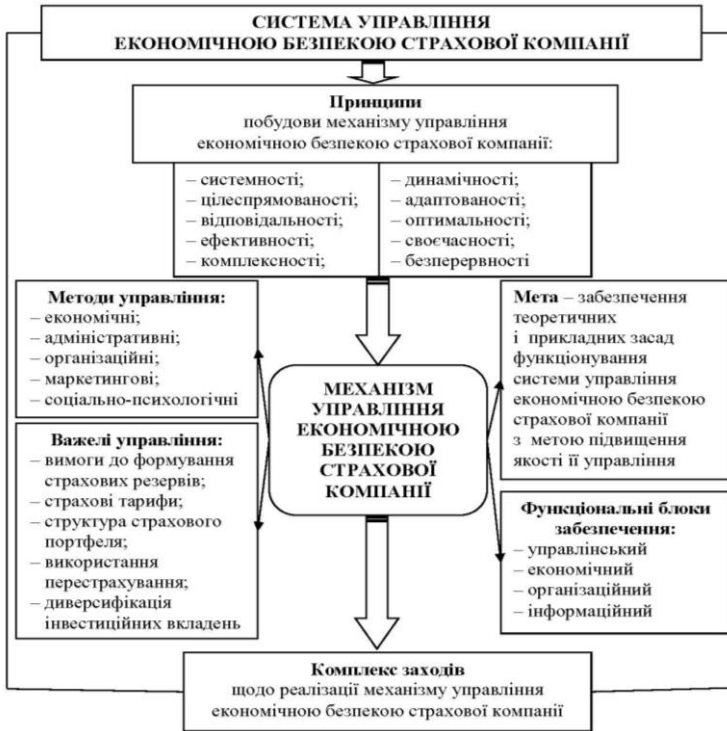

Рис. Механізм управління економічною безпекою страхової компанії

Джерело: складено авторами

Найважливішими з-поміж них є: системності – означає єдність та сумісність усіх складових і механізму, і системи управління загалом; цілеспрямованості – передбачає досягнення стратегічних цілей і тактичних завдань; відповідальності – полягає у створенні чіткої організаційно-управлінської структури; ефективності – вбачає найоптимальніше поєднання методів та важелів стосовно прийняття та виконання управлінських рішень; комплексності – відповідає за максимально широке використання різноманітних інструментів з метою надійного та повного захисту об’єктів безпеки; динамічності – встановлює, що всі характеристики системи не є статичними, а мінливими і до уваги потрібно брати лише ті, які позитивно впливатимуть на підвищення

якості управління та функціонування всієї системи; адаптованості – означає врахування внутрішніх та зовнішніх чинників, зокрема структури страхової компанії, специфіки її роботи та макроекономічних процесів, що впливають на діяльність страхової компанії; оптимальності – дає можливість обрати ті варіанти запровадження системи управління, які забезпечать підвищення якості управління; своєчасності – передбачає таку побудову системи управління економічною безпекою, яка б дала змогу на ранніх стадіях виявляти різноманітні ризики і деструктивні чинники та вживати адекватних заходів щодо запобігання негативним наслідкам; безперервності – відповідає за постійний моніторинг внутрішнього і зовнішнього середовища з метою виявлення ймовірних загроз або небезпек.

Важливими елементами механізму управління економічною безпекою є методи та важелі, що становлять систему прийомів та інструментів прямої та непрямої дії на об'єкти управління або безпеки. До основних методів управління економічною безпекою страхових компаній належать:

- адміністративні – методи, що реалізуються шляхом прямого впливу керівників страхових компаній на підлеглих через накази, розпорядження, вказівки, різні положення, правила, нормативи, які організаційно регламентують діяльність підлеглих осіб;

- економічні – методи, через непрямий вплив яких на джерела та чинники небезпеки створюється ефективний механізм захисту (оплата праці, вартість страхової послуги, страхове відшкодування, дивіденди, податки);

- маркетингові – методи, спрямовані на вивчення страхового ринку, перспектив його розвитку, доцільності введення нових страхових продуктів, а також розробки конкурентної стратегії, яка дозволить страховій компанії забезпечити стійкий розвиток у ринковому середовищі;

- організаційні – методи, які підтримують та активізують організаційні структури, покращують роботу страхової компанії (оптимізація структури страхової компанії і всіх її функцій, розроблення стратегічних планів розвитку і визначення шляхів їх здійснення, забезпечення збуту страхових послуг, створення страхових комунікацій та інфраструктури, управління фінансовими потоками);

- соціально-психологічні – методи, які ґрунтуються на використанні моральної зацікавленості працівника в отриманні суспільного визнання його трудового внеску в діяльність страхової компанії (гуманізація праці, психологічне спонукання, порозуміння між підлеглими та керівниками) [1, с. 63].

Важелі управління як дієві інструменти впливу на безпечне функціонування страхової компанії можуть ефективно реалізуватись лише у повній узгодженості, взаємодії та поєднанні. Підсистема важелів управління економічною безпекою підприємства охоплює такі форми впливу на процес ухвалення та реалізації управлінських рішень у сфері економічної безпеки, як:

- управління страховими резервами – дає змогу своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища та внутрішнього стану страховика і формувати збалансований страховий портфель як основу стабільного фінансового становища страхової компанії. Управління страховими резервами передбачає управління процесом акумулювання грошових коштів, управління ризиком, управління ощадно-накопичувальним процесом, управління процесом контролю [2, с. 222];

- страхові тарифи – забезпечення правильності розрахунку страхового тарифу, що відповідає прийнятому рівню ризику, та організація ефективної тарифної політики повинні здійснюватися з урахуванням удосконалених методів актуарних розрахунків. Під час розрахунку страхового тарифу необхідно зважати на певну закономірність, а саме обсяг страхової премії повинен еквівалентно відображати можливі збитки, охоплювати всі очікувані витрати від здійснення страхування та забезпечувати цільовий прибуток протягом страхового періоду [2, с. 82–83];

- формування страхового портфеля – є основним елементом діяльності страхової компанії, що включає формування страхових резервів, страхових виплат і фінансових результатів. Страховий портфель є одним з чинників, що впливають на фінансову стійкість страховика, а наявність в ньому великих ризиків, ризиків стихійних лих, особливих ризиків негативно впливають на оптимальності страхового портфеля, отже, і на фінансовій стійкості. У процесі аналізу якості страхового портфеля оцінюється концентрація страхового портфеля за видами страхування, диверсифікація зароблених премій, ступінь агресивності страхової політики [4, с. 99];

- оцінювання ризиків – процес ідентифікації та аналізу ризиків проводиться за критеріями вірогідності настання тієї чи іншої події та ступеня впливу цієї події на страховика у грошовому вимірі. Оцінювання передбачає використання якісних і кількісних оцінок, апіорного та апостеріорного підходів у визначенні вірогідності та вимагає остаточної оцінки економічної ефективності управління ризиками [4, с. 141];

- використання перестраховування – пов'язане із забезпеченням платоспроможності страхової компанії та є способом створення зба-

лансованого страхового портфеля і своєрідним захистом від високих ризиків. Вартість перестраховування включає частину премії, яка передається перестраховику та суму витрат, пов'язаних з веденням справи щодо передачі ризику;

– диверсифікація інвестиційних вкладень – передбачає підбір оптимальної структури активів для вкладення коштів страхових резервів з урахуванням класифікації страхових інвестицій за такими критеріями, як види інвестицій, джерела фінансування, характер здійснення інвестицій, форма власності інвесторів та достатньо жорстку регламентацію питань з організації страхового інвестування з боку держави.

Ефективність функціонування механізму управління економічною безпекою страхової компанії значною мірою залежить від різних забезпечень. Так, управлінська складова функціонального забезпечення відповідає за формування системи керівництва діяльністю служби безпеки страхової компанії із визначенням рівня його підпорядкування у системі управління, формування системи керівництва такою структурою тощо. Економічний блок відповідає за формування бюджету, оцінювання майбутніх витрат, визначення ефектів від впровадження та підтримки системи управління економічною безпекою страхової компанії. Організаційне забезпечення охоплює сукупність внутрішніх структурних служб, які забезпечують розробку й ухвалення управлінських рішень щодо підвищення рівня економічної безпеки страхової компанії та несуть відповідальність за прийняття таких рішень. Під інформаційним забезпеченням розуміємо процес постійного і цілеспрямованого відбору показників, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки управлінських рішень з питань економічної безпеки [5, с. 295; 6, с. 204].

Реалізація зазначених функціональних блоків механізму управління економічною безпекою страхової компанії дає змогу розробити чітко регламентований алгоритм дій щодо забезпечення його ефективного функціонування в системі управління.

Водночас функціональне призначення механізму управління економічною безпекою страхових компаній виявляється через проведення конкретних заходів. Механізм як складне багатфункціональне утворення передбачає здійснення комплексу заходів правового, інформаційно-аналітичного, фінансово-економічного та організаційно-управлінського характеру. Комплекс дій правового змісту спрямований на розробку та прийняття необхідних нормативно-правових документів, які б визначали правові підстави для ефективного функціонування страхових компаній. Інші підзаконні акти повинні бути представлені відповідними Указами й розпорядженнями Президента України, Пос-

тановами і розпорядженнями Уряду України, наказами, інструкціями, положеннями тощо міністерств, відомств, державних комітетів.

Комплекс заходів інформаційно-аналітичного характеру передбачає проведення постійного моніторингу рівня загроз економічній безпеці страхової компанії та аналізу умов, впливу чинників і фактичних значень показників економічної безпеки. З метою уникнення загроз та попередження можливих кризових ситуацій потрібно здійснювати постійний моніторинг внутрішнього та зовнішнього середовища. Моніторинг загроз – це спеціально організована система спостережень за безліччю загроз, що мають різні джерела виникнення та форми вияву. Безумовно, дія загроз спрямована на об'єкти безпеки з метою завдати їм шкоди, розбалансувати, призвести до руйнування, викликати небезпеку тощо. Саме тому здійснення постійного моніторингу та визначення основних загроз надає змогу своєчасно розробляти та вживати практичних заходів з мінімізації чи ліквідації негативного впливу загроз. Результат моніторингу можуть використовуватися для інтегральної оцінки рівня загроз економічній безпеці страхової компанії та подальшої діагностики можливих кризових ситуацій.

Аналітична частина цього комплексу заходів відповідає за ґрунтовний аналіз й оцінку поточного стану економічної безпеки та включає: розрахунок системи показників, їхню економічну інтерпретацію, порівняння з граничними значеннями, аналіз та оцінку відхилень фактичних значень від граничних, визначення умовної «зони» перебування показників, відстеження загальної динаміки змін тощо. Загалом інформаційно-аналітичний комплекс заходів охоплює важливу роботу щодо збору, оцінки та аналізу інформації про дію дестабілізуючих чинників, фактичні значення показників економічної безпеки і так відображає реальний стан економічної безпеки страхової компанії.

Фінансово-економічний блок заходів включає заходи, спрямовані на: по-перше, залучення необхідних фінансових ресурсів для проведення активної чи пасивної безпекової політики; фінансування багаторівневого комплексу профілактичних заходів; акумулювання необхідних коштів для захисту об'єктів безпеки в період особливої активізації загроз, катастрофічного наближення фактичних значень показників економічної безпеки до їх граничних значень; спрямування достатніх фінансових ресурсів для проведення дієвих заходів щодо недопущення трансформації реальних загроз у небезпеку; виділення необхідних коштів для відшкодування завданих збитків; пошук альтернативних джерел фінансування. Загалом питання фінансового забезпечення є одним із нагальних, без вирішення якого важко говорити про забезпечення економічної безпеки. Без достатніх фінансових

ресурсів неможливо здійснювати ефективні дії щодо відстеження потенційних джерел виникнення загроз, їх активізацію та надійний захист об'єктів безпеки загалом.

Ефективність механізму управління економічною безпекою страхової компанії значною мірою залежить від виконання комплексу заходів організаційно-управлінського характеру. Заходи такого плану передбачають проведення організаційної роботи, пов'язаної з моніторингом та діагностикою загроз, діями щодо їх нейтралізації, мінімізації чи ліквідації. Виконання функцій такого змісту покладено на суб'єктів безпеки, тобто страховиків. Водночас суб'єкти управління економічною безпекою здійснюють низку заходів загальноорганізаційного характеру, зокрема: своєчасно виконують рішення, ухвалені органами вищої юрисдикції; розробляють нормативно-методичне, матеріально-технічне забезпечення в межах власної компетенції; узагальнюють практику застосування вітчизняного законодавства з питань безпеки; розробляють пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в галузі безпеки. Окрім того, організаційно-управлінські дії включають заходи з проведення контролю за рівнем економічної безпеки, ухвалення рішень щодо застосування відповідного інструментарію, організацію навчання та підготовки фахівців з питань безпеки.

Отже, реалізація механізму управління економічною безпекою страхової компанії здійснюється через багатофункціональний комплекс правових, інформаційно-аналітичних, фінансово-економічних, організаційно-управлінських і соціальних заходів, дія яких спрямована на протидію реальним та потенційним загрозам.

Висновки. В основі управління економічною безпекою страхової компанії є механізм управління, що становить складний динамічний структурно-функціональний комплекс пов'язаних елементів. За внутрішньою будовою цей механізм складається з методів, важелів та комплексу забезпечення (управлінського, економічного, організаційного, інформаційного), а за функціональним призначенням є невід'ємною частиною системи управління економічною безпекою страховика. Ефективність механізму управління економічною безпекою страхової компанії може гарантуватись лише у разі активного використання усіх наведених елементів та постійного моніторингу його дієвості.

1. Войтович Л. М. Управління безпекою страхових та перестрахових компаній в Україні / Л. М. Войтович // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 8 (1). – С. 160–163.

2. Рабий О. С. Управління фінансовою стійкістю страховика / О. С. Рабий // Розвиток фінансово-кредитних відносин в Україні: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції; Київський інститут банківської справи. – К., 2010. – С. 221–224.

3. Олійник В. М. Фінансова стійкість страхових компаній: монографія / В. М. Олійник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 287 с.

4. Оцінювання фінансово-економічної діяльності страхових компаній: адаптивність зарубіжного та вітчизняного досвіду: монографія / О. М. Гончаренко, І. М. Ненно, О. С. Світлична та ін.; за ред. І. М. Ненно. – Одеса: Астропринт, 2015. – 208 с.

5. Папка О. С. Механізм функціонування системи фінансової безпеки страхових компаній / О. С. Папка // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.8. – С. 292–296.

6. Шкарлет С. М. Розвиток системи контролінгу в управлінні страховими компаніями на ринку фінансових послуг України: монографія / С. М. Шкарлет, М. В. Дубина, М. В. Тунік. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – 320 с.

Ревак И. А., Омельчук Л. В. Структура и функциональное назначение механизма управления экономической безопасностью страховых компаний

Предлагается процесс управления экономической безопасностью страховой компании осуществлять через механизм управления экономической безопасностью, что представляет собой динамический структурно-функциональный комплекс мероприятий, направленных на недопущение потенциальных угроз, или нейтрализацию (минимизацию, ликвидацию) реальных угроз экономической безопасности страховщика. Обосновываются внутрискруктурные элементы этого механизма, в частности методы, рычаги, управленческое, экономическое, организационное, информационное обеспечение. Указывается, что функциональное назначение механизма управления выражается через осуществление комплекса мер правового, информационно-аналитического, финансово-экономического и организационно-управленческого характера.

Ключевые слова: *страховая компания, экономическая безопасность, система управления, механизм управления экономической безопасностью.*

Revak I. O., Omelchuk O. V. Structure and functional purpose of the mechanism of economic security management in insurance companies

Under the current conditions of uncertainty issues of developing a mechanism for managing economic security, the action of which is aimed at counteracting crisis phenomena, of providing financial stability, of effective functioning of the system of management of the economic safety in the insurance companies become pressing. The author suggests the process of managing the economic security of Ukraine undergo through a management mechanism being an integral part of the management system and consisting of methods, levers, functional units of providing (managerial, economic, organizational, informational).

Achievement of such a situation in which favorable conditions for development, ensuring the integrity of processes and realization of corporate interests

would be created is the purpose of creating an insurance management company's economic safety management system.

Methods and levers that constitute a system of receptions and tools of direct and indirect action on objects of management or security are the important elements of the mechanism for managing economic security. The main methods include economic, administrative, organizational, marketing, socio-psychological ones. The subsystem of the tools for managing the economic security of the insurer includes such forms of influence on the process of the adoption and implementation of management decisions as management of insurance reserves, insurance tariffs, the structure of the insurance portfolio, the use of reinsurance, diversification of investment investments. The implementation of managerial, economic, organizational, informational functional blocks of the mechanism of management of the economic safety of an insurance company enables to develop a clearly regulated algorithm for ensuring its effective functioning in the management system.

It is proved that the functional purpose of the mechanism of management of the economic safety of insurance companies is revealed through the implementation of specific measures of legal, informational and analytical, financial-economic and organizational and managerial character.

Key words: insurance company, economic security, control system, economic security management mechanism.

Стаття надійшла 21 квітня 2017 р.

УДК 336.762

**О. Р. Сватулюк,
І. Ю. Кондрат, О. В. Сиротюк**

СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ДЕПОЗИТАРНОГО ОБЛІКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розглянуто проблеми правового регулювання системи депозитарного обліку цінних паперів. Система депозитарного обліку цінних паперів має працювати як інституціональна основа стратегічного розвитку та національної безпеки держави. Встановлено, що у депозитарній системі сьогодні діють прямі учасники – це НБУ, ЦД, депозитарні установи, депозитарії-кореспонденти, клірингові установи, фондові біржі, емітенти, торговці цінними паперами, Розрахунковий центр, компанії із управління активами, депоненти.

Ключові слова: Центральний депозитарій (ЦУ), Національний депозитарій України (НДУ), Всеукраїнський депозитарій цінних паперів (ВДЦП), Міжрегіональний фондовий союз (МФС), цінні папери (ЦП), фондовий ринок (ФР), Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), економічна безпека.